

คำแทนชื่อ คำรับ และ คำปฏิเสธ

ประมุข อุทัยพันธุ์

“เพื่อแสดงให้เห็นถึงระบอบ
ประชาธิปไตย โดยเคารพเสียงประ-
ชาชนกันบ้าง ที่ประชุมจึงตั้งกรมโฆษณา
การ (กระบอกเสียงของรัฐบาลสมัยนั้น)
ขอความคิดเห็นจากหนังสือพิมพ์
และประชาชน”

“ท่านผู้นำ” ดำริว่า คำแทนชื่อ
คำรับ และคำปฏิเสธ ที่คนไทยใช้กันอยู่
มีหลายคำ สับสน ปนเปกันมาก ไม่เป็น
ระเบียบ สมควรจัดระเบียบการใช้เสีย
ใหม่ทั้งการเขียนและการพูด

ดังนั้น ในวันที่ ๓๐ พฤษ-
ภาค ๒๔๙๕ จึงได้มีการประชุมคณะ
กรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทย
ขึ้น เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ที่ประชุม
ลงมติเป็นเอกฉันท์ว่า

คำรับ ให้ใช้ “จ๊ะ” คำปฏิเสธ ให้
ใช้ “ไม่”

ส่วนคำแทนชื่อ แยกเป็น
เอกพจน์ กับ พหูพจน์ โดยกำหนดดังนี้

บุรุษที่ ๓ เอกพจน์ ให้ใช้
“เขา” พหูพจน์ ให้ใช้ “เขาทั้งหลาย”
(ใช้กับคน)

บุรุษที่ ๓ เอกพจน์ ให้ใช้ “มัน”
พหูพจน์ ให้ใช้ “พวกมัน” (ใช้กับสัตว์)

บุรุษที่ ๒ เอกพจน์ ให้ใช้
“ท่าน” พหูพจน์ ให้ใช้ “ท่านทั้งหลาย”

ยังเหลือแต่บุรุษที่ ๑ ที่ที่ประชุม
ตัดสินใจไม่ได้ว่า จะใช้คำหนึ่งคำใด
ใน ๒ คำ คือ คำว่า “ฉัน” กับ “ข้าเจ้า”
(ไม่มีตัว พ อยู่ตรงกลางระหว่าง ข้า
กับ เจ้า) เป็นเอกพจน์ ส่วนพหูพจน์นั้น
ให้ใช้ “เรา”

เพื่อแสดงให้เห็นถึงระบอบ
ประชาธิปไตย โดยเคารพเสียงประ-
ชาชนกันบ้าง ที่ประชุมจึงตั้งกรมโฆษณา
การ (กระบอกเสียงของรัฐบาลสมัย
นั้น) ขอความคิดเห็นจากหนังสือพิมพ์
และประชาชน (กวีก็ยังเสียงนั่นเอง)
ผลสุดท้ายปรากฏว่า เสียงข้างมากให้ใช้

คำว่า “ฉันท” ตกลงว่าเอกพจน์ของบุรุษที่ ๑ ก็คือ “ฉันท”

ขั้นตอนต่อไปก็ประชุมกันอีกครั้งในวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๔๕ ร่างเป็นระเบียบเสนอคณะรัฐมนตรี ซึ่งก็ผ่านสะดวกสบาย โดยคณะรัฐมนตรีลงมติเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๔๕ เป็นต้นไป

ระเบียบดังกล่าว (บังคับ) ใช้ภายในวงราชการทั่วไปเท่านั้น ไม่มีการแยกเพศ แยกวัย หรือแยกฐานะ ก็ทำนองโอ ๆ ยู ๆ ของฝรั่งนั่นเอง พิเศษอยู่นิดที่ระเบียบดังกล่าวระบุไว้ว่า “ส่วนราชาศัพท์ให้คงไว้เหมือนเดิม” มิฉะนั้นคงได้สนุกกันพิลึก และยังเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนคนนอกวงราชการจะนำเอา

ไปใช้บ้างก็ไม่ขัดข้อง

ที่ศาลากลางจังหวัดปัตตานี เมื่อระเบียบนี้ออกมาให้ถือปฏิบัติ ก็สร้างความหนักใจกลุ่มใจให้แก่ข้าราชการทุกแผนกการ โดยเฉพาะแผนกมหาดไทย ซึ่งใกล้ชิดและขึ้นตรงกับข้าหลวงประจำจังหวัด นักกอกหนักใจเป็นพิเศษ เพราะเคยใช้คำแทนตัวเองและตัวท่านว่า “กระผม-ได้เท่า” คำรับใช้ “ขอรับ หรือ ครับผม” คำปฏิเสธก็ใช้ “มิได้ หรือ หามิได้” จะให้มาเปลี่ยนเป็น “ฉันท ท่าน-จะ-ไม่” มันตะขิดตะขวงใจพิกล เออ...ถ้าเขียนเป็นตัวหนังสือ ก็คงไม่มีปัญหาแต่การที่จะยื่นประจันหน้าพูดกัน มันดูอะไรอยู่ สภาพคงไม่ผิดลูกแกะกับราชสีห์ถึงแม้ราชสีห์จะเปิดทางให้เป็น “ท่านลูก

แกะ” แต่ “ฉันทลูกแกะ” ก็ไม่กล้าอยู่ดีแล้วจะทำอย่างไร

วันนั้น...ก็วันที่ท่านข้าหลวงประจำจังหวัดเกษียณส่ง “ให้ถือปฏิบัติ” นั้นแหละ ท่านส่งแล้วก็นั่งรถประจำตำแหน่งไปพร้อมกับปลัดจังหวัด ท่านไปไหนไม่มีใครรู้ พอรถกลับสายตาเสมือนมหาดไทยทุกคนก็วางมือจากงานในหน้าที่ เข้าร่มล้อมโต๊ะเจ้าจังหวัด โดยมีเสมียนตราจังหวัดเข้ามาร่วมด้วยปรึกษากันว่าจะปฏิบัติอย่างไรดี ครูเดียวเท่านั้นพวกแผนกอื่น ๆ ก็เข้ามาสมทบ ปัญหาที่หนักใจที่สุดก็คือ

การพูดกับข้าหลวงประจำจังหวัดและปลัดจังหวัด เราควรจะใช้คำสั่งหรือปฏิบัติตามคำสั่ง เจ้าจังหวัดให้ความเห็นว่าควรใช้คำสั่งไว้ก่อน ถ้าท่านทักท้วงเราก็ค่อยปฏิบัติตามคำสั่งต่อไป ทุกคนเห็นชอบ หลังจากนั้นก็มี การพูดล้อเลียนกัน โดยใช้คำ “ฉันท-ท่าน-จะ-ไม่” กลัวเสียงหัวเราะดังขรมไปหมด

วันนั้นทั้งวันไม่มีใครรู้ว่าข้าหลวงประจำจังหวัดและปลัดจังหวัดไปราชการที่ไหน

วันรุ่งขึ้น จวนจะถึงกำหนดเวลาปฏิบัติราชการ ในห้องแผนกมหาดไทยก็อยู่กันพร้อมหน้าแต่ท่านข้าหลวงประจำจังหวัดและปลัดจังหวัดยังไม่มา นายหมื่น เทพบริหาร (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น จุมพล) ภารโรงศาลากลางจังหวัด ซึ่งเพิ่งเสร็จจากการทำความสะอาดสถานที่ ก็เข้ามาสื่อข่าวให้พวกเสมียนมหาดไทยฟังทันที เขาบอกว่าเมื่อเย็นวานหลังจากเลิกงานแล้ว ขณะที่เขากำลังเปิดประตูหน้าต่างห้องทำงานอยู่คนเดียว ท่านข้าหลวงประจำจังหวัดขึ้นมาบนศาลากลาง ตรงเข้าไปในห้อง

“ที่ศาลากลางจังหวัดปัตตานี เมื่อระเบียบนี้ออกมาให้ถือปฏิบัติ ก็สร้างความหนักใจ กลุ่มใจให้แก่ข้าราชการทุกแผนกการ โดยเฉพาะแผนกมหาดไทย ซึ่งใกล้ชิดและขึ้นตรงกับข้าหลวงประจำจังหวัด นักกอกหนักใจ”

ของท่าน ชั่วครู่ท่านออกมาจากห้องตรงเข้ามาถามเขาว่า “ท่านยังไม่กลับบ้านอีกหรือจะ”

“แล้วหมิ่นตอบว่ายังไง” เป็นคำถามที่แทบจะประสานเสียงจากเสมียน ๒-๓ คน

หมิ่นตอบว่า “ผมไม่ตอบ”

“อ้าว ทำไมไม่ตอบ แล้วท่านไม่ดูเอวรี” เสมียนถามยังกะทนายชกจำเลย

“เปล่า ท่านพูดอึม ๆ ไม่ได้ดู ท่านเดินลงจากศาลากลางไปเลย ที่ผมไม่ตอบท่านเพราะผมไม่กล้าตอบ”

แม้แต่ผู้ชกถามภารโรงกัน เลยทุกคนหารู้ไม่ว่าขณะนั้นข้าหลวงประจำจังหวัดได้มายืนแอบฟังอยู่ข้างประตูห้องก่อนจะเดินเข้าไปในห้อง โดยมีปลัดจังหวัดเดินตามหลังไปด้วย ทุกคนหน้าซีดเพราะท่านวางหน้าตาเฉย ไม่มีรอยยิ้มแม้แต่น้อย ท่านถามขึ้นลอย ๆ เสียงหนัก ๆ ว่า “ท่านทั้งหลายกำลังปรึกษาเรื่องอะไรกันจะ”

เจียบ ไม่มีใครตอบ โดยเฉพาะภารโรงนั้น ทำท่าจะเป็นลมเอาเสียด้วย

“ตอบซีจี้ จะตอบตามระเบียบนะจะเข้า...ท่านช่วยตอบที” เสียงโศกโศกโศกของข้าหลวงประจำจังหวัดกล่าวพร้อมทั้งชี้มือไปที่เสมียนอาวุโสผู้หนึ่ง

เสมียนผู้นั้นค่อย ๆ บรรจงตอบตะกุกตะกักว่า “กระผม เอ๊ย ฉันทกำลังถามท่านภารโรง ถึงเรื่องที่ท่านได้ให้ถามท่านภารโรงเมื่อตอนเย็นวานขอรับ เอ๊ย จ๊ะ”

ปรากฏรอยยิ้มผุดขึ้นบนใบหน้าของท่านข้าหลวงประจำจังหวัดและท่านปลัดจังหวัด ก่อนที่ท่านทั้งสอง

จะเดินออกจากห้องไป (คงไปแอบหัวเราะอยู่คนเดียวในห้องทำงานของท่าน)

ป้ายวันนั้น ท่านข้าหลวงประจำจังหวัดเรียกประชุมหัวหน้าส่วนราชการทุกแผนกที่ห้องประชุม โดยมีเจ้าจังหวัดและเสมียนตราจังหวัดเข้าร่วมประชุมด้วย ประชุมกันไม่ถึงชั่วโมงก็เลิกประชุม

ภายในห้องแผนกมหาดไทย เจ้าจังหวัดแจ้งเรื่องที่เข้าประชุมให้เสมียนทุกคนทราบ ว่า ประชุมกันเรื่องระเบียบการใช้คำแทนชื่อ คำรับ และคำปฏิเสธ โดยท่านข้าหลวงประจำจังหวัดเห็นว่าสร้างคามยุ่งยากลำบากใจให้กับผู้ใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ที่ประชุมเห็นด้วย จึงลงมติว่า ในด้านเอกสารทางราชการให้ปฏิบัติไปตามระเบียบ ส่วนในด้านการพูดจาต่อกันนั้นผ่อนผันเป็นการภายในให้ใช้คำแทนชื่อ คำรับ และคำปฏิเสธที่เคยใช้กันมาก่อนระเบียบดังกล่าวได้ เพราะที่ประชุมเห็นว่า ขึ้นเคร่งครัดต่อระเบียบจะเป็นการสร้างคามกดดันความจิตใจอันจะบังเกิดผลเสียต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการได้

ก็โล่งอกไปตาม ๆ กัน

ระเบียบการใช้คำแทนชื่อ คำรับ และคำปฏิเสธ โดยท่านข้าหลวงประจำจังหวัดเห็นว่า สร้างคามยุ่งยากลำบากใจให้กับผู้ใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ที่ประชุมเห็นด้วย จึงลงมติว่า ในด้านเอกสารทางราชการให้ปฏิบัติไปตามระเบียบ ส่วนในด้านการพูดจาต่อกันนั้นผ่อนผันเป็นการภายในให้ใช้คำแทนชื่อ คำรับ และคำปฏิเสธ ที่เคยใช้กันมาก่อนระเบียบดังกล่าวได้

ระเบียบการใช้คำแทนชื่อ คำรับ และคำปฏิเสธ โดยท่านข้าหลวงประจำจังหวัดเห็นว่า สร้างคามยุ่งยากลำบากใจให้กับผู้ใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ที่ประชุมเห็นด้วย จึงลงมติว่า ในด้านเอกสารทางราชการให้ปฏิบัติไปตามระเบียบ ส่วนในด้านการพูดจาต่อกันนั้นผ่อนผันเป็นการภายในให้ใช้คำแทนชื่อ คำรับ และคำปฏิเสธ ที่เคยใช้กันมาก่อนระเบียบดังกล่าวได้